

თი მხელი ვერსად ვერ ვიპოვეთ. ამაზედ სიტყვა მერც გვეწება.

ბანა იზმაილოვმა, გიორგი წევრმა გამგეობისამ, სიტყვა რომ ავლანბრის საზოგადოებას სამეურნეო სასაზოგადოება არ არისო, რადგანაჲც იგი, ბან მანაზისის სიტყვისამებრ, ზოგი დალაქია, ზოგი ვაჭარი, ზოგი მოხელე, (ჩინოვანიკი) და ზოგი საპატია მოქალაქეა. ეგ მართლა კრებულთა მოქალაქეთაა. იქნება ოდესმაც, როცა ავლანბარი სოფელი კოფელი, მაშინ სამეურნეო საზოგადოების ფერი სხვადას, ეტყობა ეს სულ სხვა არისო. მეო, სიტყვა მან სხვათა შორის, ისტორიული უფლება არა მჯერათ. ხოლო აქილეთის სიტყვი ბან იზმაილოვის საბუთისა ის იყო, რომ ქალაქში 130 ათასი მკვიდრია და ამათს ინტერესებს ვერ განაცხადებთ ავლანბარის ინტერესსა. ეგ ადგილები საძოვრად უნდა ჰქონდეს ქალაქსა და თუ მანდ ხენსაც მოჰყვანდნენ ავლანბარნი, სძოვრად სავაძო ადარ იქნებოდა.

ამაზედ ხმოსანმა ბებუთავმა უნდა სთხას: იმ ხნასაც არა სჯეროდა და არა სწამდა ისტორიული უფლებების, რომელთაც დასაწიოა, აივლია სომხების მათთა ისტორიულ ბინაზედ და ამის გამო იგი სომხები უფედურმა, მაგრამ დიდმა ერთეულ მუშეუდ გადმოიკუნან და ავლანბარნი დაასახლო. განა ამით ისტორიულს უფლებას თავისი მნიშვნელობა და ღირსება? როგორც ხმოსანმა ბებუთავმა ისეც სხვებმა უნდა სთხას ბან იზმაილოვს, რომ აქ არაფერი მოსაყვანია 130 ათასი მკვიდრი ქალაქისა და თუ 130 ათასი მკვიდრი ბედნიერი იქნება, როცა ავლანბარის მამულები სამს კაცს მიეცება გამოასარჩობად, — რატომ იმე იქნება უბედური მაშინ, როცა იმავე შირობით ვიპო სული დივიდენდი იმ მამულებს გამოასარჩობად? აქ ციფრების არევა ტუყილი წაფილის შვი თითხად გამოიყენებას კაცმა. აქ საქმე იმაშია, რომელი უფრო საყურადღებოა: ინტერესები მიუღლის საზოგადოებისა, სხვა ვიპო

ლაზე ჩამორიგებული რამდენიმე ღილი, დიდი წყრილი და სხვა-დასხვა ნაირი, სხვა-დასხვა ფერისა: შავი, თეთრი, სისანი და მიხაკის ფერისა. შავის ფერის ღილები აღნიშნავდნენ რაიმე უბედურებას, სისანისა — მოსალოდნელს უბედურებას, თეთრი ფერისა — შავის შეცვლას და შერეობას. შავი-პარაკებს, ჰემაჩი წითელისა და შავის ღილები ჩარიტული ჰნიშნავდნენ ამის გამოცხადებას. წითელი ფერი, საზოგადოდ, ყველა ველურ ხალხებში აღნიშნავდა და ეტლაც აღნიშნავდა ომსა.

ამერიკის ზოგიერთი ევლური თემი, აგრეთვე დასავლეთის აფრიკისა და სამხრეთ ოკეანის ზანგის ხმარობენ ჰატან-პატარა, გამოკენძილ თოკებს. ყოველ კენძს აქვს განსაკუთრებული მნიშვნელობა. ეს კენძები იხმარებიან თელშია, მაგალითად, ერთი კენძი ბან შინაჲს ათსა, ორი-შესა — შავს. მოხუცებულებზე და შესანიშნავ კაცებსა და შემთხვევებ ცნობის გარდასაცემად კენძებიერ თოკის შემოაწვებს, შუთათან ხნის კაცებზე — თოკის შუა ნაწილს, ემპყობლებსა და მეომარებზე კენძი წვერებს. ერთის სიტყვით, ამ გვარ კენძულ თოკების შემ-

სულია, თუ ინტერესები ახანაზრობებისა და ქიმიკობისა. დიდი თანაგრძობა გამოიწვიეს ხმოსანის მ. ი. თამაშოვის სიტყვას. მან სიტყვა უნდა გვეღებ ადვადგინოთ ავლანბარის საზოგადოებას. ქალაქის კეთილ-დღეობა უნდა იქნება და უნდა ხედი შევიდეს მისთვისადიან ავლანბარის საზოგადოებას, რომლის კეთილ-დღეობა იმატებს, რაჲ მიწები მას დანდებოდა. საჭიროა რაც შეიძლება ბევრს მკვიდრს მივცეთ სახსარი ცნობარებისა, ამისთვის უნდა გამოვიყენოთ ყოველი მარცვლი და თუ ამისთანა მარცვლი ავლანბარში არის, ხელი უნდა მოვიკიდოთ და ვახიროთ. ამ საქმეში მე ბრძანას ვსძებდ ვამბობს გი არა, იმ კანცელირს რომელი რიგსა და წესსა, რომელიც გამგეობაში ჰსუფებს.

ბევრმა სხვა ილიანარაჲ და საკვირველი არის, ვინც კი ილიანარაჲ ხმოსანთაგანმა, სულ უკნაღანი ხმოსანის მანაზისის ანგარიშში მდებარე. არც ერთს ხმოსანს ამის წინადადება არა უთქვამს. კენჭის ყრამ იგი დაგანასა, რომ იმ კრებულმა, სხვა არასა მთქმელი ერთი კაცაც არ აღმაჩინა, იმ კრებულმა 23 მითი 21-ის წინადადება წინადადება ხმოსანის მანაზისის უარ-ჰყო. გენა გვგონია, რომ ამისთანა ამბავს სხვა მეორე მაგალითი არ მოგვაგებას მიუღის ისტორიაში. არ ვციტო, გუგუგონია ვისმე, რომ კრებულ სწევრებს რომელიმე წინადადებას წინადადებადგება არ გამოეცხადებინოს, შირიწით, ვისაც კი ცნობარავნოს, სულ წინადადების თანარგებლად და წინადადება გი მინც გაუქმებულიყოს და უარ-ყოფილიყოს!

ასალი ამბავი

* * * მთავრობას ნება რთვა მიუცია ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელების საზოგადოებისათვის ლიტერატურული გამართვისა ქუთაისში.

ყოებით გარდაცემს ანუ იქრება მთელი შინაარსი მოთხრობისა ანუ რომელიმე შემთხვევისა.

II

კენძულ წერის შემდეგ აღმინანს ისწავლა თვის აზრების გამოკენძის სურათების წერათა. სურათული წერითაც კაცი თავის აზრებს, სურათებს, მოთხრობებსა და სხ. გარდასცემდა ხოლმე სხვა კაცებსა და ხალხებსა. აღმინანს ხატვაც ძრიელ და ძრიელ ძველ დროს ისწავლა, — უფრო ადრე, მინამ წერა. სურათულ წერის მოგონებას ის უნდა გვსახება ჰქონდა კენძულ წერაზე, რომ გნლა კაცს უფრო მზავლ-გვიანი შობამეძღობდა და სურათული შედგოა გამოეძევა, მანამ წინაჲც შევლილია, კენძული წერით სრულიად არ შეიძლება გამოთქმა ამ გვარ აზრების, რომ კაცს მოუკლავს კენძი, არამე მისი ჩამოუშვებურეცა. სურათულმა წერამ კი ამ გვარნი შემეცნებანი შესაძლო ჰყო. ამ შემთხვევაში ჰხატავდნენ კენძსა და მომადრეს, რომელიც უმისწავლდა იხარის სურათულ პირუტყვსა და სხვა. ერთგულების, მშვილობიანობის, ზავის, ცხიერების, ღირსის, სიარულის და სხ. ცნებათა

* * * წერა-კითხვის საზოგადოების წლიური კრება აღნიშნულია 14 მაისს.

* * * გუმან-წინ დილით, 29 აპრილს ორთქლის მატარებელს მოჰყოლია ქვეშ ბაქოს გზაზე მშინისტის თანა-შეშე. საცლიერ კაცი მატარებელს ხაზინად დადგინებინა: ორთვე უფები მოეწვირა, მარჯვენა ხელი დაშავებული ჰქონდა და თავი გატეხილა. ეს საზარლო ტრაგედია ჩამოიყვანს. ფეხებიდან სისხლი თქრიალით გასდოდა. მაშინვე კრების მანა, სპეციალური ექიმები, გვარამ, ვინ იცის, მოვიტანა რამე თუ არა.

* * * სამეურნეო და სასოფლო-მრეწველობის დეპარტამენტი სწერს კუკასის სამეურნეო საზოგადოებას, რომ სანტენდანტო უწყებისთვის უთხოვინა მინის სამეურნეო საზოგადოებას, ნება მიეცეთ მემამულეთ და გლეხებს სამხედრო პურის მიღების პირ-დაპირ მიჰყილოთ თავიანთი პური და არა ვაჭრებისა და ჩარჩების შუამდგომლობითა. ამ ვაჭრების მაგერი სანტენდანტო უწყების მიერ ამაზრქვანს კაცო.

სანტენდანტო უწყებას გამოუცხადებია, რომ დიდის სიხარულით ეყოდა ჯარის სპეციალს პურს პირ-დაპირ მწარმოებლებისაგანა. ამის გამო, სამეურნეო და სოფლის მრეწველობის დეპარტამენტი აუწყებს კუკასის სამეურნეო საზოგადოებას, იქონიეთ სახეშიც გარემოება და კუკასის მწარმოებელს პირ-დაპირ მიჰყილოთ სასენარო საწყობები მალაზიებში სხვა-სხვა დანაწილებით სოფლის მრეწველობისა. საზოგადოების საქმიო გარდასწავლა, მიერამ ამ საქმის განხილვა ბუნ არასინანისც და მან წამოაუღღინოს საზოგადოებას თავისი მოსაზრებანი ამ ხანის შესახება.

* * * კუკასის სამეურნეო საზოგადოებას მოუწადინებია ამის შემდეგ დაწავოს ბედად თავის ტრანალში სიეთის კორპუსანდენტოების, რომელიც შეხებულს სასოფლო-მრეწველობის მიმდინარეობას და ჰხატავდნენ ჩვენის ქვეყნის მეურნეობის საქმეობას. ამ განზახვის შესასრულებლად

გამოსათქმელად ჰხატავდნენ ხოლმე სხვა-დასხვა ცნობებებს: დათეს, მელისა, გლეხის, ძაღლის, ღოღის, არწივის და სხვ. მელისა სურათი ჰნიშნავდა ცხიერის კაცს, ძაღლის — ერთგულსა, ღოღისა და არწივისა — ძლიერს. კაცს ნუ სიძლიერებს, გველისა-პირტანს კაცს და სიბრძნეს; დათეო-მოუტეხავს და სხ. სიარულის გამოსათქმელად ჰხატავდნენ ორს ფეხსა, ზავიან-ოარს ჩართულს ხელსა, საუკუნოებისა ანუ უდასუბამობისა — გოღისა, რადგან მას არა აქვს არც თავი და არც ბოლო (დასაწყისი და დასასრული). რამდენისამე შეერთებულ და დახლოებულ სურათით გამოხატავდნენ ხოლმე მთელს შინაარსს რამე მოთხრობისა...

ამისთანა სურათებს გამოჰყვებოდნენ ხოლმე კლდეებზე, ქვის სიბეჭეზე, ხეებზე და ხის ქერქზე. შემდეგში აღნიშნულ ძეგლების და ანდამების დაღება და მათზე ხატვა კაცულ-გვარ შემთხვევას და მოქმედებისა. ერთ ამ გვარს ძეგლებზე არის შემდეგი სურათები: სულ თავში გამოხატული ირემი უკუნადა, ესე იგი წელ ქვეითენ. იმის ქვეითი სანი ხაზი, შემდეგ ღოღისა თავი და ირმის აქედ-იქით 7 ხაზი.

დაღაწეულია მისწერონ ყოველს წერს-კორესანდენტს სამეურნეო საზოგადოებისა და სიხარონ უზუნუნო საზოგადოებას კორპუსანდენტოებზე. მოსენებულის შინაარსისა ტერნალში დასატყდა.

* * * თუქა ლენის კეთება ჩვენში ძრიელ გავრცელებულია, მაგრამ აქამომე სრულიად იშვიათად შეხვდებით ჩვენებურ ახალგაზდა აგრონომს, რომელსაც ესმოდეს რამე ლენის კეთებისა. ამის მიზეზი იმაში მდგომარეობს, რომ რუსეთის უმაღლეს საგარეო-მართო მრეწველობაში ლენის კეთებას და ლენის მოვლას სრულიად არ ასწავლიან, თუქა ბევრი კაცო სოფლი ახალგაზდა უმეცარი კაცი და სიამოვნებით შეისწავლიდა ამ საკმეს, ოღონდ-კო შესაძლებელი ყოფილიყო გოგონამ. აქამომე არც ჩვენი კუკასის ლენის მრეწველობა — მება-მულენი სტილობადნენ დახმარებულდნენ ახალგაზდას ლენის კეთების შესწავლაში.

პეტროვსკის სამეურნეო აკადემიაში ამ უნაწიელ ხანში ის ჩვეულობა შემოიღეს, რომ ახლად კურს-დამთავრებულმა აგრონომმა უთუოდ რამე წარმოება უნდა შეისწავლას იმ მამულში, სადაც ეს წარმოება საუკეთესოდ არის მოწყობილი. ამის გამო თესურ კუკასიელ სტუდენტს აგრონომს უნდა ლენის კეთება შესწავლა, მაგრამ არ იცოდა, ესთვის მიგზარა. წელს თავა წ. ჯორჯაძეს ერთმა სტუდენტმა სთხოვა, ნება მიმეცით ლენის მოვლა ეისწავლა თქვენს სარადგებში და მამულებში. თავა წ. ჯორჯაძეს მიუწერია ამ თხოვნისა. უსუხად პეტროვსკის აკადემიის დირექტორისათვის, რომ თანახმა ვარ მივლია არამე თუ ერთი მოსწავლე, არამე დასამე-კუო. თავა ჯორჯაძის სარადგებ და ლენის საწყობს მართლა და საუცხოვო მოწყობილება აქვს და ბევრი რამე შეიძლება კაცს ისწავლებოდა იქ; ჩვენ მხოლოდ ვისურვებთ რომ კუკასიელ მოსწავლეთ, რომ გოგონა იყოს, ისე ისარგებლოთ თავა ჯორჯაძის თანაზინაობით.

* * * ციკანოვის ამბობთზე, რიყე-შელ, ხშირად დიდობნი ქებები ციკანო-

და კლდეამ და ამეღელ-ჩამეღელი ყოველთვის საფრთხეში იყო. ამის გამო საქალაქო გამგეობის თაოსნობით ახლა დიდი მუშაობა დაწყობილია, რომ არაერთი ფთერაქისა აღარ ემნობდეს გველეს; თოკებით აღიან მუშები კლდეზე და რაც კი საეკო-ქებია, ამტრევენ.

* * * გორიდან გვერენ: წლე-ვანდელმა წყალ-ღილიამ ათასნაირი ხარალი და შეუწება მიაყენა ხალხსა; მდ. ფრანგებმა ენაწილად დახარალო; სოფ. დარბაში რამდენიმე ენაწილად მოუღვეწენია, ამას გარდა წყალ-ღილიამ გამო ხალხი დაეწველა ქალაქ ადგილობრივ მისელო-მისელო შერა. წარმოადგინეთ, რომ რუი-სელმა კაცმა, რომელსაც ცხვირ-წინ უდევს სოფ. ქარლის რიკის გზის საღებური, უნდა ორმოკის რიკის მანძილი შემოიაროს, რომ გორში ჩავიდეს: ქარელში მტკარი უშლის გასელსა, გარში ჩამოსვლასა — მდ. ლახვი ამიტომ უნდა ავიდეს ცხი-ნეალოში, აქ ხილვე ვავიდეს და ისე წამოვიდეს გორში. ეს ერთი მაგალითი მოგიყვანეთ, რომ დაგინახებინათ, თუ რა გავიერება ხალხი ხილების უქანლობის გამო წყალ-ღილიის დროს. ამ გავიერებაში არიან ფრო-ნისხეველი, მტკარის ჩრილობისა წინაშის სოფლები და სხვ. ამ შეუწერებაში არ იქნებოდნენ, რომ სკრის ხილი გავმარებინათ, ვავლდებინათ. სულ ოცო — ოცდაათი თუმანი ვავი-ვავი და ამ მტკარ ფელის დახარჯვად ემძიებთა, რომ ხალხი დეკი-რეგებს მოაზრონ. ამბობენ, რომ ხაზის უფროსს ყურადღებას მიუქცევაო და მალე შეუღლებიან სკრის ხილის განახლებასა.

* * * გორიდანვე გვატყობინებენ: ამ აპრილში ერთმა გამაჯლდნენ ჩვენს ქალაქში ქურდები; ქურდები სრულიად სხვა ნაირის ჯგუფისანი არიან: მოგვეყენა ხალხში წყარად, ჩუხად, არა ვის არ ააშთებდნენ, არა ვის არ შეუწებდნენ ტყუილ-ტყუარა მექართა და იარაღით; ქურდები გამოსტრინან ფანჯარაში მინის, გადვლენ და, რაც ხელში მოხვდებთ, წაიღებენ; ბევრს არას დეგებენ, რაც ხელში მოხვდ-

მა განმარტება ამ თხოვნისა. შეიძლება ცხოველი აღნიშნავს შვილს თვის ინ-დელთა, რომელთაც სათითოდ ჰქვინათ; წერა, თხუნელა (სამს), ზღვის ძაღლი, კაცი და თევზი. მათი მითავე და წინამძღვარი არის წერა. სხვა ცხოველების თაღებდამ შეწროს თე-ვალმდ გასმული ხაზები იმას წინაშეს რომ ის თემები სათოვარა სავანს ისრე უყურებენ, როგორც მათი წინამძღვარი, ანუ წარმომადგენელი. გულიდამ გულიდამ გასმული ხაზები კი იმას, რომ მიმდობ თანამგზრობდელი არიან წინამძღვარის ცხოველისა. წერის თაღებდამ ტემამდ წაყვანილი ხაზი იმას წინა-შესა, რომ გულიდამ სათოვარი არის მათზე მათთვის ტემებისა. წერის თე-ვალმდ წინ გასმული ხაზი კი-პრეზიდენ-ტისადმი მიმართავს...

სურათული წერა გავრცელებული იყო და ეტლაც არსებობდა, თითქმის ყველა ველურ ერთა-შორის. მოგზაურნი ხშირად შეხვდებოდა ხოლმე სურათულ ნაწერებს აფრიკაში, აფსტრალიაში და სხვა ქვეყნებში.

მისე ვანსელი
(დასასრული იქნება)

